

ชื่อบ้านนามเมือง

“เล่าความก่อนเกิด”

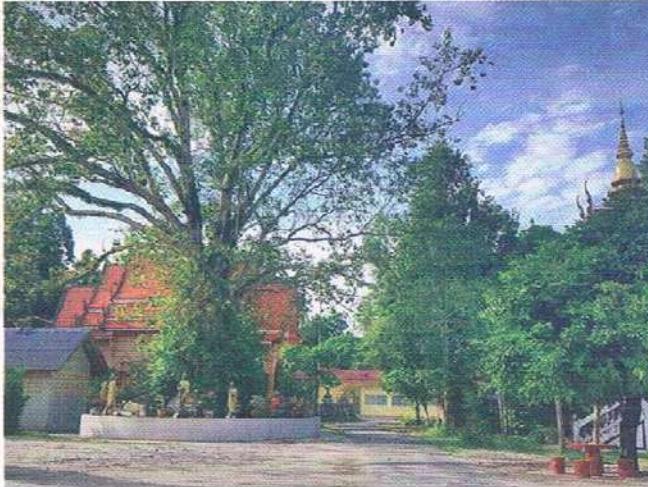
วิทูรย์ หัสภาคย์

ปั้นความตั้งใจที่จะทำความรู้จักกับบ้านเกิดตนเองให้มากขึ้น จากวัยเด็ก พอที่จะได้ยินคำเล่าจาก ชื่อหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลโพธิ์เสด็จ เป็นเพียงคำบอกเล่า ในรุ่น ปู่ย่าตายายจากชาตหลักฐานที่จะอ้างอิงเชิงอาชจาทำให้มีข้อโต้แย้งตามมา ครั้งนี้ เป็นโอกาสเดียวที่ได้รับความเมตตาจากท่านอดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ท่าน พศ.สัตตวัย ศุภระกาญจน์ ประธานกรรมการฝ่ายวิชาการ การนำเสนอวัดพระมหาธาตุ รวมมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช (พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช) เพื่อขึ้นบัญชี เป็นมรดกโลก เตรียมเอกสารมาให้เพื่อใช้อ้างอิงได้ จึงเป็นโอกาสที่จะได้ร่วมรวมความเป็นมา ของหมู่บ้านในตำบลโพธิ์เสด็จ เพื่อวันข้างหน้าลูกหลานจะได้เก็บเกี่ยวเป็นความรู้ ทางประวัติศาสตร์ประวัติความเป็นมาของถิ่นเกิดที่ไม่เป็นภาษาวิชาการมากนักจะพยายามสืบ เป็นภาษาบ้านอกเล่า เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยจะเรียงตามลำดับหมู่บ้าน ตั้งแต่หมู่ที่ ๑ ถึงหมู่ที่ ๙ หากท่านใดมีดำเนินหมู่บ้าน ในถิ่นท่านเพิ่มเติมจากคำบอกเล่าที่นักหนึกหานี้ ก็สามารถเติมเพื่อเป็นประโยชน์แก่ คนรุ่นหลังต่อไปอน้อมรับด้วยความยินดีอย่างยิ่ง

ตำบลโพธิ์เสด็จ

อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ประมาณ ๗๕.๔๕๐ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๒๒,๐๐๐ กราวาไร ด้านทิศเหนือติดกับตำบลนาเตียน ด้านทิศใต้ติดตำบลไชยมนตรี และตำบลกำแพงเซา ส่วนทิศตะวันออกติดกับตำบลในเมือง ทิศตะวันตกติดตำบลกำแพงเซา ซึ่งมีหมู่บ้านในเขตปกรองรวม ๙ หมู่บ้าน ปัจจุบันยกฐานะเป็น “เทศบาลตำบลโพธิ์เสด็จ”

ประวัติชื่อตำบลมีผู้เล่าสืบต่อกันมาว่า ได้มีการนำต้นไม้ในพุทธศาสนา มาคือต้นศรีมหาโพธิ์โดยพระสังฆสมณทุตไทยได้ขอมาจากพระเศศศรีลังกาจำนวนห้าต้น ภายหลังเดินทางกลับจากการเจริญไมตรีทางพุทธศาสนาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๓ นำลงเรือมาขึ้นฝั่ง ที่ท่าเรือกันดัง ต้นโพธิ์ดังกล่าวพระสังฆสมณทุตได้แบ่งปันมาปลูกไว้ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สองต้น ในฐานะเป็นเมืองพุทธศาสนาที่เคยมีความสัมพันธ์กับประเทศไทยต่อมาแต่โบราณ การเดินทางเข้าสู่นครศรีธรรมราชเวลานั้นพระสมณทุต ให้ไว้เดินทางโดยทางบก ผ่าน ทับเที่ยง หัวยอด ทุ่งสง ร่องพินุกย์ และบ้านเสารังเพื่อเข้าสู่ ตัวเมืองนครศรีธรรมราชทางตะวันตก

วัดโพธิ์เดชและการร่วมพิธีทางศาสนาของชาวโพธิ์เดช

ของพระบรมธาตุเจดีย์ ชาวบ้านเมื่อทราบข่าวก็หักหัวนกัน ตั้งขบวนรับต้นไม้สำคัญที่บ้านมะม่วงสองตันและบ้านโพธิ์เดช (ในปัจุบัน)

เมื่อสมณทูตนำต้นพระคริมมาโพธิ์ เข้าพานักที่วัดหน้าพระบรมธาตุจากนั้นเจ้าเมืองครศิธรรมราช จึงได้ประกอบพิธีปลูกไว้ที่วัดพระมหาธาตุรวมมหาวิหาร ต้นหนึ่งและวัดท่าโพธิ์วิหารอีกด้วย นับเป็นความสำคัญของพุทธศาสนาในครศิธรรมราชสืบมา เมื่อมีการแบ่งเขตปกครองด้านตะวันตกบ้านโพธิ์เดช จึงเป็นเครื่องรำลึกเหตุการณ์ สำคัญทางพุทธศาสนา ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้

“บ้านไสขัน” หมู่ที่ ๓

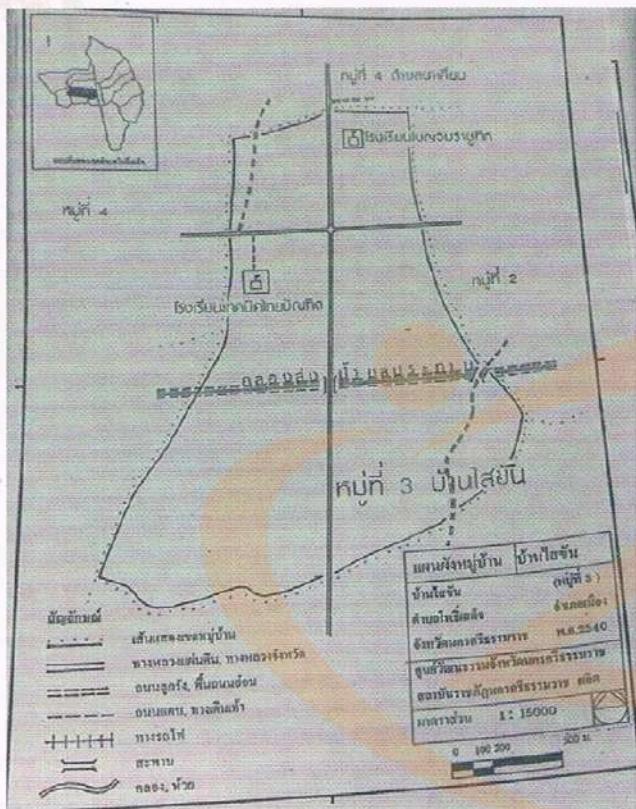
ชื่อ “บ้านไสขัน” มีที่มาเป็นสองนัย นัยแรก เป็นชื่อต้นไม้ในหมู่บ้าน และอีกนัยหนึ่งจากเรื่องเล่าประจำถิ่นว่าชื่อไสขันมาจากต้นไม้ประจำถิ่นชนิดหนึ่งซึ่งหาได้ยาก ในป่าละวากนี้ คือต้นขัน คุณตาเลี่ยม ศิริเลิศ อดีตนายหน้าจะลุงแห่งบ้านไสขัน (ได้เล่าไว้เมื่อปี ๒๕๔๐) ว่าบุคคลที่มีการมาจับจองที่ดินทำกินละวากนี้เป็นป่าไปรังเรียกกันว่า “ป่าไส” เมื่อหกร้างถางพงไปลักษณะหนึ่ง ก็ได้พบ “ต้นขัน” เข้ากุழหนึ่งเห็นว่าเป็นพันธุ์ไม้แปลกและหายาก จึงเอ็นไว้ไม่ตัดโคน ต้นขันเป็นไม้ผู้มีขนาดกลาง สูงเต็มที่ราว ๕ - ๖ เมตร ใบเรียบลักษณะออก แต่มีความหนา

สีเขียวเข้มและเป็นมันผลกระทบตามพู ใช้ทำยาแผนโบราณได้ด้วย อีกเรื่องเล่าเป็นนิทานว่า เมื่อ ๓๐๐ ปีเศษมาแล้ว ที่ป่าในหมู่บ้านนี้เคยมีเหตุการณ์วิวาทกันระหว่างลูกน้องของ “ตาขุนลง” กับลูกน้อง “ตาขุนราม” มีการล้มตายหลายคนตัวผู้เป็นหัวหน้าถูกแทงจนลำไส้หลักออกมานอก แต่ก็สามารถเอาถูกขั้น “ขันใบเล็ก” มาอุดแผลและเย็บติดเอาไว้ได้ จนรอดชีวิตกลับมาอย่างผ่าอัศจรรย์ เรื่องราวดังกล่าวเป็นชาจีน เป็นเพื่อนรักกันมาก กับตาขุนรามเป็นคนไทย สุดท้ายมาบาดหมางใจกันด้วยเรื่องการพนัน สืบความไว้วางใจต่อกันลุกຄามไปถึงลูกน้องทั้งสองฝ่าย ต้องมาฟ่าพันต่อกัน “บ้านไสขัน” จึงมีนามนี้อีกนัยหนึ่ง

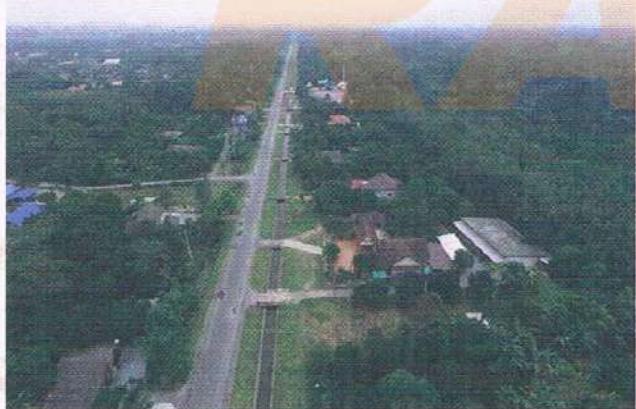
บ้านไสขันเป็นพื้นที่ร้าวคลัดเฉียงมาจากการดำเนินตัวอยู่บนดินไม่ลักษณะเป็นป่าแก่ เนินนานมากลายเป็นป่าไสเมื่อมีการหักร้างถางพงมากขึ้นล้ำชารธรรมชาติในหมู่บ้านมีอยู่สายหนึ่ง มีลักษณะเป็นหัวยั้นน้ำเกิดจากที่ถล่มบริเวณผืนนา ตั้งแต่ใช้มนตرب้านไสขัน นามว่าง หนองสาย นาบอนชุม ตอนลั้มเป็นหนองชุมแสง ฯลฯ ให้ไปเป็น “คลองหัวย”

ปัจจุบันพื้นที่คลายส่วนใหญ่ออกเอกสารสิทธิ์ถือครอง รุกทับพื้นที่ทำท้ายเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุให้ชาวบ้านหมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๖ มักประสบปัญหาในช่วงฤดูน้ำหลากเป็นประจำหมู่ ๓ บ้านไสขัน ไม่มีวัดในหมู่บ้าน

ชาวบ้านจะแยกย้ายกันไปวัดไก่เดียง เช่น วัดนาราม (ยานแผล) วัดโพธิ์ทอง วัดทุ่งเยี้ย วัดหัวอ้อ สุดแต่จะสะดวก และค้าขาย มีผู้มีบ้านอิสลามร้อยละ ๑๐ ของประชากร ในพื้นที่จะอาศัยอยู่ฝ่ายซ้ายที่ดินของถนนกะรอม หรือบ้านนาแยก บ้านนาล่าง ตามที่เรียกในอดีต

แผนที่บ้านไสขัน

บ้านไสขันในปัจจุบัน

“บ้านหัวดทอง”

ครุสมจิต วงศ์พิศา เคยเล่าไว้ว่า หมู่บ้านนี้ตั้งตามชื่อของ “นายห้อง” เป็นมุสลิมรุ่นแรกที่มาตั้ง

ถิ่นฐานอยู่ในลงทะเบียนนี้ เมื่อ ๒๐๐ - ๓๐๐ ปีที่แล้ว อุปราชานแก่เจ้าจนถูกหลาภและผู้คนในหมู่บ้าน พากันเรียกว่า “หัวดห้อง” ครั้นเมื่อเสียชีวิตลง ลูกหลานยังเชื่อว่าริญญาณยังคงมีความผูกพันกับหมู่บ้าน นักสำรวจให้ผู้คนเห็นในรูปสัตว์ต่างๆ เช่น งูและนกคุ่ม เป็นต้น จึงได้มีการสร้างศาลไว้เพื่อเป็นที่สิงสถิตของจิตวิญญาณหัวด (อยู่ภายใต้ริ้วโรงเรียนบ้านหัวดเดิม) เป็นที่นับถือกราไหว้ของชาวบ้านสืบมา กิตติศพห์ความศักดิ์สิทธิ์ของหัวดได้เลื่องลือไปไกล มีชาวจีนกลุ่มนึงมาสร้างศาลาหลังใหม่แทนหลังเดิมที่ชำรุด ศาลใหม่จึงมีรูปแบบไปทางศาลาเจ้าจีน ภายในมีรูปปั้นหัวดของสามมหาภัยแยก นั่งผ้าโสดรั้งนั่งบนเก้าอี้สีเขียว จีนมีผู้คนนับถือเพิ่มขึ้นทั้งไทยพุทธ อิสลาม เมื่อจะแก็บนกสามารถถอยรายได้ด้วยอาหารทุกชนิด ยกเว้นอาหารที่เกี่ยวข้องกับหมู เช่นใจว่าไม่รับพระหัวเป็นชามุสลิม

หัวดห้องเป็นหมู่บ้านที่ ๒ ของตำบลโพธิ์เตี้ย อยู่ห่างจากตัวเมืองนครศรีธรรมราชประมาณ ๔ กิโลเมตร มีสองกลุ่มหมู่บ้านคือ บ้านหัวดห้อง และบ้านทุ่งข่า เป็นพื้นที่รับคาดถลงมาจากตำบลไชยมนตรี และตำบลกำแพงเชา แต่เดิมเคยเป็นป่าทึบบริมพืดเข้าชาวห้องถิ่นเรียก “ป่าแก่” เมื่อมีคนเข้ามาก็มากขึ้นพื้นที่

ป้าจึงลดลง คงเหลือของบ้านเป็นป่าไม้ร่วง ในหมู่บ้าน หาวใหญ่พุทธจะไปประกอบศาสนกิจวัดไก่บ้าน เช่น วัดหัวอ้อ และวัดวนาราม (ยวันแหลม) ส่วนชาวไทย มุสลิมนิยมไปประกอบศาสนกิจในตำบลนาเดียน ปัจจุบัน ส่วนหนึ่งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์เสด็จ ซึ่งเหลือ จำนวนครัวเรือนและประชากรน้อยที่สุดในจำนวน ๙ หมู่บ้าน และถือส่วนใหญ่ติดอยู่ในเขตเทศบาลคร นครศรีธรรมราช แบ่งเป็นชุมชนใหม่ของเทศบาลคร นครศรีธรรมราชได้อีก ๓ ชุมชน คือ ชุมชนหัวดทอง ชุมชนไทยสมุทร และชุมชนทุ่งจัน ยังคงมี "บ้านหาดเหนือ" ที่จะต้องสืบค้นความเป็นมาอีกด้วย

"บ้านพระมงคล"

เป็นหมู่บ้านที่ ๑ ของตำบลโพธิ์เสด็จอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๘ กิโลเมตรประกอบด้วย ๕ กลุ่ม หมู่บ้านคือ บ้านพระมงคล บ้านไก่ชนุน บ้านป่าไป บ้านตาล และบ้านสวนตอ เดิมที่บ้านพระมงคลอยู่ในพื้นที่บ้านยานแท หมู่ที่ ๕ เมื่อปี ๒๕๓๔ มีการขยายเทศบาล นครศรีธรรมราชมาทางทิศตะวันตก ได้ตัดแบ่งพื้นที่เดิมของหมู่ที่ ๑ เข้าไปอยู่ในเขตเทศบาลจังหวัดให้ใหม่ที่ ๑ ขนาดใหญ่ไป จึงได้มีการแบ่งพื้นที่ใหม่ที่ ๕ ตำบลโพธิ์เสด็จ ซึ่งมีพื้นที่กว้าง ออกเป็น ๒ หมู่บ้านแล้ว ยกบ้านพระมงคล เป็นหมู่ที่ ๑ แทนตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๐ เป็นต้นมา

บ้านพระมงคลแต่เดิมเป็นป่าทึบ มีไม้ย่าง และขันขี้นอยู่ทั่วไป ตากอนจากคลองบ้านตาลที่ทับถม ໄกว่ในฤดูน้ำหลากร ทำให้พื้นดินอุดมสมบูรณ์ จึงมีการเข้ามาจับจອง พื้นที่ทำการทำสวน ผลไม้ ทั้งยังมีความร่มรื่น กว่าหมู่บ้านอื่นๆ จากความชุ่มชื้นของคลอง บุนนาคท่าจิ้ว (บ้านตาล) ให้ผลิต

"บ้านพระมงคล" ได้มาจากชื่อวัดเก่าแก่ ในหมู่บ้าน คือ "วัดพระมงคล" แต่บานนับกี่ว่าได้มาจาก

"วัดมังคุด" และ "วัดพระอุปคุต" แต่ลักษณะเป็นวัด แหล่งศูนย์ที่ฟังได้ห้างสิน มีคนเล่าว่า "วัดมังคุด" เพราะพื้นที่วัดพื้นที่อาศัยพอกห้ามบ้านเต็มไปด้วยต้นมังคุด เชียรบะจิตตลอดทั้งปี มีการเรียก ต่างกันไปบางเช่น "บ้านวัดมังคุด" "บ้านวัดคุต" ตามชื่อวัดสืบมา

อีกเรื่องเล่าไว้ว่า เหตุที่เรียกว่าวัดพระมงคล เพราะว่ามีการขุดพบพระพุทธรูปสมมุกุฎ (หรือพระทรงเครื่อง) ในวัดจึงได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น "บ้านพระมงคล" และบ้านพระมงคล (เลอศักดิ์ จิตต์รัว) อีกนัย ซึ่งว่าหมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นตามชื่อวัด "วัดพระคุต" น่าจะสัมพันธ์กับคำว่า "พระอุปคุต" ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยขัดสมาธิเพชรอยู่บนฐานบัวค่ำบัวหมาย สันนิษฐานว่าพระอุคุต จะเข้ามานานหลายศตวรรษแล้ว ตามตำนานพระบรมราถุนครศรีธรรมราช (วิเชียร ณ นคร) ยังคงมี ชื่อบ้าน (ชุมชน) ที่ถูกเรียกตามลักษณะพื้นที่ ตามความเชื่อ ตามสมมุติ ที่นำสนใจอีกหลายชื่อ ไม่ว่า นาลำง นาจาว นาบ้านท่อม หนองหาน ฯลฯ

เชื่อว่าชื่อเหล่านี้มีที่มาห้างสิน อย่างให้ห้องถิน สืบคันมาร่วมกันบันทึกไว้เป็นประวัติศาสตร์ ชื่อบ้าน นามถินต่อไป